

Factors affecting the stability of the families of the employees of the Ports and Maritime Organization

Maryam Majid Natri¹ | Masoume Ismaili² | Javad Khodadadi Sangde³

Abstract

The aim of this study was to identify the factors affecting the stability of the families of employees of the Ports and Maritime Organization of the Islamic Republic of Iran. This research was done with a qualitative approach and phenomenological method. The sample consisted of seven couples from the families of employees working on oil tankers in the open seas of the Persian Gulf and Oman in 1399 who were selected by purposive sampling. Semi-structured interviews were used to collect data. Data analysis was performed using Klaizi phenomenological analysis method. Findings showed that the factors affecting the sustainability of these families are in 3 main themes of individual factors (including sub-themes of psychological empowerment, ethics and meaningful busyness), Couple factors (including sub-themes of lovemaking, support, responsible participation, resolving constructive conflict, and adopting a constructive attitude toward the relationship) and "extramarital factors" that indicate extra-familial family resources. The results show that the emphasis on the special characteristics of a stable family in the form of Iranian-Islamic culture, which emphasizes moderate collectivism, spiritual-religious confrontation, social supports, self-sacrifice and avoidance of humanist individualism are prominent features of the stability of marriage. Therefore, it is suggested to use the findings of the present study in planning and preventive and intervention measures to strengthen these families.

Keywords: Sustainable Family, Ports and Maritime Organization, Phenomenology, Colaizzi method.

DOR: 20.1001.1.26454955.1402.18.62.1.5

1. Corresponding Author : Master's Degree, Family Counseling, Counseling Department, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran. Maryam.majidnaterii@gmail.com
2. Professor, Counseling Department, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran.
3. Assistant Professor, Counseling Department, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Allameh Tabatabai University, Tehran, Iran.

Publisher: Imam Hussein University

© Authors

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0).

شناسایی عوامل مؤثر بر پایداری خانواده‌های کارکنان سازمان بنادر و دریانوردی جمهوری اسلامی ایران

مریم مجید ناتری^۱ | معصومه اسمعیلی^۲ | جواد خدادادی سنگده^۳

چکیده

هدف مطالعه حاضر شناسایی عوامل مؤثر بر پایداری خانواده‌های کارکنان سازمان بنادر و دریانوردی جمهوری اسلامی ایران بود. این پژوهش با رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسی انجام گرفت. نمونه موردپژوهش، هفت زوج از خانواده کارکنان شاغل در کشتی نفتکش در دریاهای آزاد خلیج فارس و عمان در سال ۱۳۹۹ بود که به شیوه نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. جهت جمع‌آوری داده‌ها، از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته استفاده شد. تحلیل داده‌های حاصل از پژوهش با استفاده از روش تحلیل پدیدارشناسی کلایزی انجام شد. یافته‌ها نشان داد که عوامل مؤثر بر پایداری این خانواده‌ها در قالب ۳ مضمون اصلی «عوامل فردی» (شامل مضامین فرعی توانمندی روان‌شناختی، اخلاق‌مداری و مشغولیت معنادار)؛ «عوامل زوجی» (شامل مضامین فرعی عشق‌ورزی، حمایتگری، مشارکت مسئولانه، حل تعارض سازنده و اتخاذ نگرش سازنده نسبت به رابطه)؛ و «عوامل فرازوجی» که نشانگر منابع خانوادگی برون خانوادگی است می‌باشد. نتایج نشان می‌دهد که تأکید بر ویژگی‌های خاص خانواده پایدار در قالب مختصات فرهنگ ایرانی - اسلامی که بر جمع‌گرایی اعتدالی، مقابله‌های معنوی - مذهبی، حمایت‌های اجتماعی، ایثار و از خودگذشتگی و دوری از فردگرایی اومانیستی تأکید می‌نماید از شاخصه‌های بارز ثبات ازدواج می‌باشد. در نتیجه پیشنهاد می‌گردد از یافته‌های پژوهش حاضر در برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات پیشگیرانه و مداخله‌ای جهت استحکام این خانواده‌ها مورد استفاده قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: خانواده پایدار، سازمان بنادر و دریانوردی، پدیدارشناسی، روش تحلیل کلایزی.

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۲/۰۷

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۰۵/۰۳

صص: ۳۸-۱۱

شابا چاپی: ۴۹۵۵-۲۶۴۵
الکترونیکی: ۵۲۶۹-۲۶۴۵

DOR: 20.1001.1.26454955.1402.18.62.1.5

۱. نویسنده مسئول: کارشناسی ارشد، مشاوره خانواده، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. Maryam.majidnaterii@gmail.com

۲. استاد، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

۳. استادیار، گروه مشاوره، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران.

© نویسندهگان

ناشر: دانشگاه جامع امام حسین (ع)

این مقاله تحت لیسانس آفرینندگی مردمی (Creative Commons License- CC BY) در دسترس شما قرار گرفته است.

مقدمه

پایدارسازی و قوام‌بخشی خانواده به مثابه شالوده حیات اجتماعی همواره مورد توجه اندیشمندان بوده و توصیف، طراحی الگوها و شاخص‌های نظام بخش پیوند زناشویی از سوی محافل مختلف علمی، مؤید این موضوع است (حاجیان، صالحی امیری و غفاری، ۱۳۹۶). پایداری خانواده را می‌توان به‌عنوان یک رابطه طولانی‌مدت همراه با تعهد و رضایتمندی و در جهت رشد و تعادل نظام خانواده تعریف کرد. مؤلفه‌های مختلفی برای پایداری خانواده بیان شده است که شامل تعهد میان زوجین (مک کری^۱، ۲۰۱۵؛ محمودپور، فرح‌بخش و بلوچ زاده، ۱۳۹۷)، روابط دوستانه میان زوجین (کانری، استفورد و سمیک^۲، ۲۰۰۲)، شیوه مناسب حل تعارض (محمودپور، دهقانپور، ایجاد و یوسفی، ۱۳۹۹؛ شریف، سلیمانی، مانی و کشاورزی^۳، ۲۰۱۳)، ارتباط مؤثر (لونر، کارنیو و بردبری^۴، ۲۰۱۶)، ویژگی‌های شخصیتی (خوش‌دشت، جلالی و کاکاوند^۵، ۲۰۱۶)، دریافت حمایت عاطفی از سوی همسران (بلاچ، هاست و لونسون^۶، ۲۰۱۴) و عوامل دیگر مانند عوامل شغلی، اقتصادی، نگرش‌های مذهبی، ارزش‌های فرهنگی و اخلاقی (شون، راجرز و آما^۷، ۲۰۰۰) است. کرایبی، خجسته مهر، سودانی و اصلانی (۱۳۹۵) مؤلفه‌هایی از جمله قوام و دوام، احترام، قدردانی، مسئولیت‌پذیری، کیفیت رابطه جنسی، رضایت و همخوانی بین زوجین را متضمن بقاء و استحکام بنیان خانواده می‌دانند که منجر به پایداری ازدواج و استمرار زندگی می‌شود. کرایبی، عسگری و دشت بزرگی (۱۳۹۷) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که سبک ارتباط و حل تعارض مناسب، حمایت، توجه، احترام و قدردانی از یکدیگر، ویژگی‌های شخصیتی و مسئولیت‌پذیری، صمیمیت و کیفیت رابطه جنسی، کیفیت زندگی مشترک و گذراندن وقت و تفریحات، تطابق زوج‌ها و انعطاف‌پذیر بودن، تعهد و وفاداری، داشتن ارزش‌ها، فرهنگ و تجارب معنوی مشترک و ارتباط با اجتماع، خانواده‌ها و دوستان، عوامل تداوم ازدواج‌های طولانی‌مدت خوشبخت در مردان می‌باشند. آلفورد - کوپر^۸ (۱۹۹۸) نیز معتقد است که عوامل موفقیت و ماندگاری

1. McCray, M. L
2. Canary, D. J., Stafford, L., & Semic, B. A
3. Sharif, F., Soleimani, S., Mani, A., & Keshavarzi, S
4. Lavner, J. A., Karney, B. R., & Bradbury, T. N
5. Khoshdasht, F. A., Jalali, M. R., & Kakavand, A. R
6. Bloch, L., Haase, C. M., & Levenson, R. W
7. Schoen, R., Rogers, S. J., & Amato, P. R
8. Alford-Cooper, F

ازدواج در سه دسته (۱) اعتماد، داشتن رابطه عاشقانه و گرایش به سازش، (۲) احترام متقابل، توجه به نیازهای یکدیگر و سازگاری و (۳) توافق بر سر فرزندان و ارتباط سازنده قرار می‌گیرند. استحکام و پایداری خانواده از نگاه صاحب‌نظران حائز اهمیت است و فقدان آن نیز موجب مشکلات جسمی و روانی می‌شود (ستیر^۱؛ ۲۰۰۰، ترجمه بیرشک، ۱۳۸۸). روابط زناشویی پایدار و رضایت‌بخش نتایج مثبتی از جمله سلامت روانی، سلامت بدنی و رشد برای اعضای خانواده به همراه دارد. این روابط زناشویی محیطی مساعد را برای کودکان فراهم می‌آورد و همچنین رشد و سلامتی اعضای خانواده را ارتقا می‌دهد (میخالیتسیانوف^۲، ۲۰۱۴). پژوهش‌ها نشان می‌دهد که افراد با رضایتمندی زناشویی بالا و روابط صمیمانه نسبت به افرادی که زندگی زناشویی ناسازگارانه دارند بیشتر عمر می‌کنند (کپلر^۳، ۲۰۱۵)، از سلامت جسمانی بالاتری برخوردارند (اسلاچر و شوبی^۴، ۲۰۱۷) و برای فرزندانشان والدین بهتری هستند (گریچ و فینچام^۵، ۱۹۹۰).

علیرغم پیامدهای مثبت و فراوان پایداری خانواده، آمارها حاکی از افزایش نگران‌کننده طلاق بین زوجین است. بر اساس آخرین داده‌های مرکز آمار ایران، در سال ۱۳۹۹، اگرچه تعداد رویدادهای ازدواج از ۵۳۳ هزار و ۱۷۴ رویداد در سال ۹۸ و با افزایش ۴.۴ درصدی به ۵۵۶ هزار و ۷۳۱ در سال ۹۹ رسیده است اما درعین حال تعداد رویدادهای طلاق ثبت‌شده نیز با ۳.۶ درصد افزایش نسبت به سال ۹۸ از ۱۷۶ هزار و ۸۱۴ به ۱۸۳ هزار و ۱۹۳ رویداد طلاق در سال ۹۹ رسیده است. در سال ۹۹ طول مدت ازدواج ۱۱ هزار و ۷۱۵ طلاق ثبت‌شده کمتر از یک سال و طول مدت ازدواج ۵۱ هزار و ۲۷۰ رویداد طلاق ثبت‌شده بین یک تا پنج سال بوده است. از سوی دیگر ۷۸۰۹ رویداد طلاق نیز با طول مدت ازدواج بالغ بر ۲۹ سال در سال ۹۹ به ثبت رسیده است. همچنین آنچه از آمارها برمی‌آید این است که طول مدت ازدواج بیشتر طلاق‌های ثبت‌شده در سال ۹۹ بین یک تا پنج سال بوده است؛ یعنی در اغلب موارد تنها یک تا پنج سال کامل از زمان رخداد رویداد ازدواج گذشته بوده است که درنهایت این ازدواج‌ها به طلاق ختم شده‌اند (درگاه ملی آمار، ۱۴۰۰). با توجه به اهمیت پایداری در خانواده از یک‌سو و افزایش طلاق و فروپاشی

1. Satir, V
2. Michalitsianos, N
3. Kepler, A
4. Slatcher, R. B., & Schoebi, D
5. Grych, J., & Fincham, F

خانواده از سوی دیگر، شناسایی عوامل مؤثر بر پایداری و رضایتمندی خانواده می‌تواند به‌عنوان الگو و مسیری برای زوج‌های جوان عمل کرده و در نهایت باعث ارتقای سلامت عمومی جامعه شود. یکی از متغیرهای اثرگذار بر پایداری خانواده، شغل است. همچنین شغل هریک از اعضای خانواده، به‌خصوص افرادی که نقش اساسی در استحکام بنیان خانواده دارند بر روابط بین اعضا و سلامت روانی هریک از آن‌ها اثرگذار است. دریانوردی از نظر فرسودگی جسمی و روانی، به‌عنوان شغلی پر استرس و پرخطر در نظر گرفته می‌شود (اولدنبورگ، باور و اشلیک، ۲۰۱۰ و هیستاد و اید، ۲۰۱۶). دریانوردان در معرض عوامل استرس‌زای روانی-اجتماعی و استرس‌های فیزیکی، شامل مسئولیت‌های بالای سنگین کاری، جدایی از خانواده، تنهایی، ارتباطات بین فرهنگی، خستگی و محرومیت از خواب، هم‌سفری اجباری در جامعه ایزوله کشتی، کمبود تفریح، محل کار پر سروصدا، حرکت کشتی و گرما قرار دارند (بالبی، تاواسیو و آرسلان، ۲۰۱۶ و وطن‌خواه، ۲۰۱۳). دوره‌های طولانی جدایی از خانواده در کشتی، به‌عنوان بیشترین عامل استرس‌زای روانی-اجتماعی در ادبیات پژوهشی گزارش شده است (جپسن، ژائو و ون لیوون، ۲۰۱۵؛ کاروتنوتو، مولینو، فاسانارو و آمنتا، ۲۰۱۲). از این‌رو دریانوردی جزو مشاغلی است که سختی‌های آن می‌تواند در روابط خانوادگی کارکنان بازتاب‌هایی داشته و پایداری این خانواده‌ها را تحت تأثیر منفی قرار دهد.

به‌عنوان مثال اسلیسکوویچ و یورانکو^۶ (۲۰۱۹) در پژوهشی کیفی به کشف تجربه زیسته همسران دریانوردان پرداخته‌اند که در آن مؤلفه‌های تنهایی، بار بیش‌ازحد وظایف خانگی و مراقبت از کودکان و غیره، ترس ناشی از خطرات و عوامل استرس‌زا در دریانوردی و عدم درک و حمایت خانواده و دوستان به‌عنوان چالش‌های خانوادگی مشاغل دریانوردی معرفی شدند. در نتایج به‌دست آمده از یک پژوهش که توسط اخگر^۷ (۲۰۱۰) صورت پذیرفته، مشخص شده است که فشار روانی منفی و مداوم طی گذشت زمان طولانی می‌تواند موجب بروز تأثیرات سوئی در

1. Oldenburg, M., Baur, X. & Schlaich, C
2. Hystad, S.W. & Eid, J
3. Bal Be ş İkç I, E., Tavacıo ğlu, L. & Arslan, O
4. Jepsen, J; Zhao, Z & van Leeuwen, W
5. Carotenuto, A; Molino, I; Fasanaro, A & Amenta, F
6. Sliško vić, A., & Juranko, A
7. Akhgar, A. A

وضعیت روحی و جسمی کارکنان و انتقال به محیط خانواده نیز شود. آن، لیو، سان و لیو^۱ (۲۰۲۰) در پژوهش خود به بررسی تعارض بین کار-خانواده، استرس شغلی و رضایت شغلی بر عملکرد شغلی دریانوردان پرداختند و به این نتیجه رسیدند که چالش‌های خانوادگی حاصل از شغل و فشار شغلی می‌تواند عملکرد افراد را تا حد زیادی پایین بیاورد. مرور ادبیات پژوهشی حاکی از آن است که غالب پژوهش‌ها معطوف به شناسایی چالش‌های مشاغل مرتبط با دریانوردی بوده است و موضوع پایداری خانواده کارکنان به‌طور خاص مورد پژوهش قرار نگرفته است. این در حالی است که اگر پژوهشگران بتوانند عواملی را شناسایی کنند که ازدواج را بر روی مسیر موفقیت قرار دهد، جامعه می‌تواند نرخ پایین‌تر از طلاق، افزایش دوام پایداری و رضایت در ازدواج را تجربه کند (نیمیتز^۲، ۲۰۱۱). از همین رو رصد وضعیت خانواده‌های دریانوردی و بررسی کمیت و کیفیت روابط زوجین و همچنین شناسایی عوامل مرتبط با ثبات و پایداری خانواده اهمیت ویژه‌ای دارد. به‌منظور رفع این شکاف در ادبیات، پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر پایداری خانواده کارکنان سازمان بنادر و دریانوردی طراحی شده است و به دنبال پاسخ به این سؤال است که مؤلفه‌های خانواده پایدار در بین کارکنان سازمان بنادر و دریانوردی چیست؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و روش پدیدارشناسی توصیفی انجام گرفت. نمونه پژوهش از بین خانواده کارکنان سازمان بنادر و دریانوردی در سال ۱۳۹۹ انتخاب شد که در آن یکی از زوجین در کشتی نفت کش در دریاهاى آزاد خلیج فارس و عمان شاغل بوده که به روش نمونه‌گیری هدفمند و با رعایت اصل تنوع و گوناگونی و عنایت به اصل اشباع نظری، هفت زوج (۱۴ خانم و آقا) انتخاب و مورد مصاحبه نیمه ساختاریافته قرار گرفتند. ملاک‌های ورود به پژوهش عبارت بودند از: ۱- زوجین حداقل در طول سال تجربه مأموریت‌های دریایی متعدد (حداقل ۳ مرتبه) و طولانی‌مدت (حداقل ۱ ماه) را داشته باشند. ۲- حداقل ۱۰ سال از زندگی مشترک آنان گذشته باشد. ۳- از زندگی خویش احساس رضایتمندی داشته باشند. همچنین لازم به ذکر است

1. An, J., Liu, Y., Sun, Y., & Liu, C

2. Nimtz, Mark A

که تلاش شد تا در ابعاد تحصیلات و جایگاه شغلی، حداکثر تنوع در نظر گرفته شود تا غنای یافته، افزایش پیدا کرده و اطلاعات عمیق‌تری از موضوع به دست آید. ملاک خروج از پژوهش نیز شامل عدم تمایل به ادامه مصاحبه، عدم برخورداری از معیارهای تعیین شده و نیز ارائه اطلاعات غیرمرتبط و جهت‌دار بود.

جهت گردآوری داده‌ها، پس از کسب مجوزهای لازم، ضمن مراجعه به مرکز مشاوره‌ای-درمانی سازمان کشتیرانی و شرکت ملی نفت کش در سال ۱۳۹۹ در شهر تهران و بازبینی پرونده کارکنان سازمان، از روی فهرست اسامی با زوجینی که ملاک‌های ورود به پژوهش را داشتند تماس تلفنی گرفته شد و ضمن معرفی پژوهش، از آنان دعوت به مشارکت در مطالعه شد و در نهایت از زوجینی که تمایل به شرکت در پژوهش حاضر را داشتند ثبت‌نام به عمل آمد و در خصوص مکان و زمان دلخواه آنان جهت انجام مصاحبه‌ها توافق گردید. مصاحبه‌ها توسط فارغ‌التحصیل مقطع کارشناسی ارشد مشاوره خانواده دانشگاه علامه طباطبایی جهت پژوهش پایان‌نامه انجام شد. مصاحبه‌گر علاوه بر تسلط بر مباحث نظری و علمی گردآوری داده‌ها، آموزش‌های لازم را توسط استاد (نویسنده مسئول) دریافت نموده و در طول فرایند گردآوری داده‌ها، مطالب را مورد بازنگری و بازخورد قرار می‌داد.

در پژوهش حاضر، جهت جمع‌آوری داده‌ها، از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته استفاده شد. در ابتدای امر با مطالعه ادبیات پژوهشی و راهنمای استاد مربوطه، سؤالات کلی و اصلی صورت‌بندی شد و در طول مصاحبه نیز از سؤالات تعقیبی و اکتشافی متناسب با محتوا و سیر گفتگوی مشارکت‌کننده استفاده شد. نمونه‌ای از سؤالات اصلی مصاحبه‌ها عبارت بودند از: «به نظر شما مهم‌ترین چالش‌های زندگی خانوادگی یک دریانورد چیست؟» و «به‌منظور فائق آمدن بر چالش‌های مطرح‌شده، چه اقداماتی را داده‌اید؟» و «پایداری یا عدم پایداری و رضایتمندی در زندگی یک دریانورد را وابسته به چه عوامل و مؤلفه‌هایی می‌دانید؟ مصاحبه‌ها با رعایت تحمل و آسایش خاطر مشارکت‌کنندگان، به‌طور میانگین ۴۵ دقیقه به طول انجامید. با کسب رضایت آگاهانه از مشارکت‌کنندگان و توضیح اصل رازداری، جلسات ضبط گردیده و بلافاصله پس از اتمام مصاحبه، کلیه فایل‌های صوتی به‌صورت کلمه‌به‌کلمه پیاده‌سازی گردید و مورد

تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. فرایند گردآوری داده‌ها در مصاحبه با هفت زوج (مرد و زن) و با نیل به اشباع، متوقف گردید، بدین معنا که مضامین یافت شده به پختگی و بلوغ رسیده و داده‌های جدیدی از انجام مصاحبه‌های تکمیلی حاصل نشد.

تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از پژوهش حاضر با استفاده از روش تحلیل پدیدارشناسی کلایزی^۱ انجام شد. بدین ترتیب که در گام نخست پژوهشگر در مرحله اول مصاحبه‌ها را ضبط و پس از اتمام مصاحبه به آن‌ها گوش داده، سپس فایل‌های صوتی را به صورت کلمه به کلمه بر روی کاغذ پیاده کرده و با مطالعه آن به عمق معانی آن پی برد. در مرحله دوم، جملات مهم را با روش زیرخط‌دار کردن استخراج کرد. در مرحله سوم کدهای اولیه را استخراج نمود. مرحله چهارم مفاهیم تدوین شده را به زیرمفاهیم و در مرحله پنجم نتایج به کدهای اصلی تبدیل کرد. در مرحله ششم یک توصیف جامع و بدون ابهام از پدیده را تدوین کرده و در مرحله هفتم با ارجاع به نمونه‌ها و پرسش درباره یافته‌ها، اعتباربخشی به یافته‌ها انجام شد.

جهت رعایت ویژگی‌های کیفی پژوهش، از چهار ملاک قابلیت اعتبار^۲، تاییدپذیری^۳ و قابلیت اطمینان^۴ استفاده شد. جهت کسب قابلیت اعتبار، تلاش شد تا مشارکت‌کنندگان با حداکثر تنوع تجربیات انتخاب شوند و از بازبینی رونوشت مصاحبه‌ها و مفهوم‌پردازی‌ها توسط مشارکت‌کنندگان استفاده شد. به منظور برآوردن ملاک تاییدپذیری، یافته‌ها با پیشینه نظری و پژوهشی مقایسه و مورد تبیین واقع گردید. در مورد ملاک قابلیت اطمینان نیز کوشش شد تا جزئیات فرایندهای تحقیق، چگونگی گردآوری داده‌ها و تحلیل‌های انجام گرفته در فرایند پژوهش تشریح شود.

یافته‌های توصیفی:

اطلاعات کلی در ارتباط با مشارکت‌کنندگان در جدول ۱ آمده است:

1. Colaizzi method
2. credibility
3. confirmability
4. dependability

جدول ۱. اطلاعات جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان در پژوهش

کد	سن	جنسیت	شغل	مدت ازدواج (سال)	سن همسر	تحصیلات همسر	شغل همسر
۱	۳۴	زن	پزشک	۱۰	۳۹	کارشناسی	مهندس دوم کشتی
۲	۳۹	مرد	مهندس دوم کشتی	۱۰	۳۴	دکتری	پزشک
۳	۴۹	مرد	کاپیتان کشتی	۱۰	۴۹	دکتری	مدرس دانشگاه تهران
۴	۴۹	زن	مدرس دانشگاه تهران	۱۰	۴۹	کارشناسی	کاپیتان کشتی
۵	۴۲	مرد	سرملوان	۱۷	۴۲	کارشناسی	مدیر مدرسه
۶	۴۲	زن	مدیر مدرسه	۱۷	۴۲	کارشناسی ارشد	سرملوان
۷	۴۷	مرد	مهندس دوم	۱۷	۳۹	کارشناسی	مربی یوگا
۸	۳۹	زن	مربی یوگا	۱۷	۴۷	کارشناسی	مهندس دوم
۹	۴۴	زن	خانه‌دار	۱۷	۵۵	کارشناسی	کاپیتان
۱۰	۵۵	مرد	کاپیتان	۱۸	۴۴	کارشناسی	خانه‌دار
۱۱	۵۹	مرد	سرآشپز	۳۰	۵۴	سیکل	خانه‌دار
۱۲	۵۴	زن	خانه‌دار	۳۰	۵۹	سیکل	سرآشپز
۱۳	۵۶	مرد	سر مهندس	۲۷	۵۴	کارشناسی	خانه‌دار
۱۴	۵۴	زن	خانه‌دار	۲۷	۵۶	کارشناسی ارشد	سر مهندس

همان‌طور که در جدول ۱ آورده شده، شرکت‌کنندگان در این پژوهش شامل ۱۴ نفر خانم و آقا یا به عبارتی هفت زوج با میانگین سنی ۴۶ سال می‌باشند که دو نفر دارای تحصیلات دکتری، دو نفر کارشناسی ارشد، هشت نفر کارشناسی و دو نفر زیر دیپلم و همین‌طور از نظر رتبه‌های شغلی متفاوت بودند.

تحلیل یافته‌ها

تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها منجر به شناسایی ۴۹ کد اولیه، ۹ مضمون فرعی و سه مضمون اصلی شد که در جدول ۲، خلاصه‌ای از آن بیان شده است:

جدول ۲. مضامین اصلی و مضامین فرعی مستخرج از تحلیل داده‌ها

مضامین اصلی	مضامین فرعی	گزاره‌ها	
عوامل فردی	توانمندی روان‌شناختی	سرسختی روان‌شناختی	
		کنترل نسبی بر روی رفتارهای خود (برخورداری از کنترل درونی)	
		مثبت اندیشی و مثبت نگری	
		صبوری (تاب‌آوری)	
		پذیرش	
		منطقی اندیشی	
	اخلاق‌مداری	صداقت داشتن از ابتدای آشنایی	
		تعهد اخلاقی به همسر	
		پایبندی به اصول دینی	
		مسئول ایجاد حال خوب در خود بودن	
	مشغولیت معنادار	ورزش کردن	
		رفتن به مسافرت، تفریح	
		انجام فعالیت‌های نشاط‌بخش	
		مطالعه کتاب	
	مقابله مذهبی	انجام امور دینی برای کسب آرامش	
		توکل و ایمان به خداوند	
		راضی بودن به رضای خداوند	
			عدم احساس تنهایی به واسطه ارتباط قبلی با خداوند
	عوامل زوجی	عشق‌ورزی	شناخت بالا نسبت به یکدیگر

مضامین اصلی	مضامین فرعی	گزاره‌ها
		علاقه به همسر
		تمایل و علاقه به زندگی مشترک
		توجه به علایق همسر و تلاش در جهت رضایت او
		دلگرمی و تشویق یکدیگر
		قدردانی از همسر
	جبران کاستی‌ها	درک متقابل از نیازهای یکدیگر
		ارتباط مستمر با همسر: پیام و تماس صوتی و تصویری
		جبران کردن در زمان حضور
		رفتن به دریا (محل کار همسر)
		دادن اختیار مالی به همسر
	مشارکت مسئولانه جهت پایداری رابطه	آشنایی با اقتضانات شغلی همسر و در نظرگیری آن‌ها
		اطمینان بخشی به یکدیگر
		رصد کردن دوطرفه رابطه و تلاش جهت بهبود آن
		پیدا کردن وجوه اشتراک با همسر
		همکاری برای به دست آوردن منافع مشترک
		برنامه‌ریزی برای آینده مطلوب
	اتخاذ نگرش سازنده نسبت به رابطه	ارزشمند دانستن رابطه زن و شوهری
		فکر نکردن به جدایی و ارزشمند بودن ایجاد صمیمیت
		همگانی دانستن وجود برخی مسائل
		دیدن ابعاد مثبت ویژگی‌های همسر و شغل او
		ارزش‌گذاری نسبت به خود و خانواده
		آینده‌نگری و در نظر گرفتن مشکلات احتمالی
	حل تعارض سازنده	همراهی و گوش دادن به صحبت‌های یکدیگر

مضامین اصلی	مضامین فرعی	گزاره‌ها
		اجازه ابراز احساسات به همسر
		پذیرش اشتباه و معذرت‌خواهی کردن
		فرصت دادن به همسر
		پذیرفتن مشکلات
		همفکری و حل مشکلات توسط زوجین
عوامل فرازوجی	منابع حمایتی برون‌خانوادگی	وجود حمایت مادی و عاطفی از سمت خانواده خود یا همسر
		مشاوره گرفتن از متخصص
		وجود جمع‌های خانوادگی و دوستانه
		وجود آموزه‌های بین نسلی
		داشتن فرزند

یافته‌های حاصل از تحلیل عوامل مؤثر بر پایداری خانواده‌های کارکنان سازمان بنادر و دریانوردی جمهوری اسلامی ایران منجر به استخراج ده مضمون فرعی و سه مضمون اصلی شد که مضامین اصلی خود متشکل از سه مضمون عوامل فردی و عوامل زوجی و عوامل فرازوجی است. در ادامه به توضیح این مضامین پرداخته شده است.

منظور از مضمون اصلی اول یا همان عوامل فردی آن دسته از عواملی است که با مسایل درون فردی ارتباط دارند و بر روی پایداری خانواده اثرگذار است. عوامل فردی خود شامل سه مضمون فرعی است:

۱- توانمندی روان‌شناختی ۲- اخلاق‌مداری ۳- مشغولیت معنادار ۴- مقابله مذهبی است
مضمون فرعی اول با نام منابع توانمندی روان‌شناختی اشاره به عواملی همچون سرسختی روان‌شناختی، کنترل نسبی بر روی رفتارهای خود، صبوری و تاب‌آوری، پذیرش و منطقی‌اندیشی دارد. به‌عنوان نمونه، خانم ۴۲ ساله اذعان داشتند: «چون خودم فرهنگی هستم و اینا. نمی‌دونم فرهنگیا هم به مقدار قشر سخت و کوشا و تو این چیزا خیلی...». خانم ۳۴ ساله دیگری این‌طور گفتند: «هفت سال پزشک عمومی بودم خودم تک و تنها به شهر دیگه، دور از خونواده‌ام، طبیعتاً

هم آدم مقاومی هستم». آقا ۴۷ ساله اظهار داشتند: «سعی می‌کنم خودم رو کنترل کنم و حداقل بقیه رو دیگه اذیت نکنم». آقای ۴۷ ساله این‌طور گفتند: «ممیزی کردم که پیدا کنم که هر بار که می‌وادم دریا پیدا کنم که این بار که خونه بودیم، مشکلات ما روی چی‌ها بوده» و «من خیلی ممیزی کردم خودم رو. هر باری که میگم، اومدم کشتی، تو اوقات فراغتم شروع کردم گاه‌گذاری فلش بک زدم که فلان اتفاقی که تو خونه افتاد، حالا وهله اول هم من میگم همه تقصیرها گردن خانممه، ولی ما تو دریا یاد گرفتیم که همه تقصیرها همیشه گردن یک طرف نیست. هر دو طرف مقصرند. بخش خودم رو دنبال کردم. به این نتیجه رسیدم که این وسواسی و چندشی بودن من، داره زندگیم رو خراب می‌کنه. اگر من خانم رو و بچه‌هام رو دوست دارم و قرار هست باهاشون ادامه بدم، راهش اینه که برای اینیه راه‌حل پیدا کنم». خانم ۳۹ ساله اذعان داشتند: «خیلی ذهنی هم کار کردم روی این موضوع که باید به سری چیزها رو پذیرفت تو زندگی. به چیزهایی که تغییر نمی‌کنه». خانم ۴۹ ساله اظهار داشتند: «من زود ازدواج نکردم. خیلی تحت تأثیر (حس) شایع، خیلی گذرا باشه. تو ۴۰ سالگی ازدواج کردم که خیلی خیلی شاید، نمی‌گم هنوز عقلم کامل شده، به مقدار درست‌تر تونستم تصمیم بگیرم. اینم هست».

مضمون دوم در این عامل اخلاق‌مداری است که شامل صداقت داشتن از ابتدای آشنایی، تعهد اخلاقی به همسر، پایبندی به اصول دینی، مسئول ایجاد حال خوب در خود بودن است. آقای ۳۹ ساله اعلام کردند: «اینکه آقا حالا من میرم مأموریت خارج و من دلار می‌گیرم و من فلان و بهمان و اینا، به پارتیه. ولی این که آقا من چند ماه میرم، در ازای اون ماهی که میرم چقدر استراحت و مرخصی دارم، چقدر حقوق می‌گیرم، حقوقم چه جوریه، منظورم چه جوریه آگه کسی واقعاً می‌خواد که زندگی با ثباتی داشته باشه، باید اینا همه رو به‌طور شفاف روز اول بگه بنظرم». آقای ۵۰ ساله: «آقا وقتی من میرم دریا، چهار ماه نیستم، به هر حال ایشونم انسانه ممکنه که نیاز جنسی پیدا بکنه. ولی باید آدم این اطمینان رو داشته باشه که وقتی داره چهار ماه از خونه میره بیرون، زنش بهش خیانت نمی‌کنه. برعکسش هم هست. منم مردم، میرم بیرون. می‌دونه ممکنه من به یه کشور خارجی هم برسم، از کشتی میرم بیرون، خیالش راحت‌تره که وقتی من میرم بیرون، مثلاً چه می‌دونم حالا در یک کشور دیگه‌ای نمی‌رم دنبال این که بخوام بهش خیانت بکنم. این از نظر روانی خیلی مهمه».

مضمون سوم مشغولیت معنادار است که آنها را از گزاره‌هایی همچون ورزش کردن، رفتن به مسافرت، تفریح، انجام فعالیت‌های نشاط‌بخش، مطالعه کتاب می‌توان حاصل کرد. خانم ۳۹ ساله دیگری گفتند: «خب من با یوگا که آشنا شدم، خیلی کمکم کرد». خانم ۴۹ ساله بیان کردند: «اینم در نظر بگیرید. پس یه خانم اگر خانه‌دار بود تو شرایط من، باز نمی‌تونست من باشه؛ یعنی همین من اگر خانه‌دار بودم، اذیت می‌شدم».

مضمون آخر مقابله مذهبی است که از گزاره‌هایی همچون انجام امور دینی برای کسب آرامش، توکل و ایمان به خداوند، راضی بودن به رضای خداوند و عدم احساس تنهایی به واسطه ارتباط قبلی با خداوند به دست آمده است. به عنوان نمونه، خانم ۳۴ ساله این‌طور اظهار داشتند: «من توی مواردی که واقعاً خیلی گیر می‌کردم و خیلی اذیت می‌شدم، خدا رو خیلی صدا می‌کردم و ازش می‌خواستم که واقعاً کمکم کنه». "یا من آدم، تم مذهبی دارم راستش رو بخواین خانم دکتر. به هر حال اینو، این مذهب توی خیلی از موارد می‌تونه ما رو کمک کنه. البته نه که حالا حتماً، ولی خب اون باز برمی‌گرده به اون تعهد خود فرد". آقای ۴۲ ساله این‌طور عنوان کردند: "می‌تونم تو یکی دو تا کلمه خلاصه بکنم اون چیزی رو که باعث شد پاره نشه، میشه گفت تو دیانت، توی کلمه ثواب و توی کلمه قدیمی بودن، یعنی نسل قدیم بودن. من این سه تا رو فکر می‌کنم بیشتر مؤثر بودن".

مضمون اصلی دوم به عنوان یک عامل دیگر عامل زوجی است مربوط به محتواها و پویایی‌های منظومه خانواده می‌باشد و شامل مضامینی همچون تأثیر وجود عشق‌ورزی، جبران کاستی‌ها، مشارکت مسئولانه جهت پایداری رابطه، اتخاذ نگرش سازنده نسبت به رابطه و حل تعارض سازنده بر پایداری است.

مضمون فرعی اول از مضمون اصلی دوم عشق‌ورزی است که اشاره به تمایل و علاقه به زندگی مشترک، علاقه به همسر، توجه به علایق همسر و تلاش در جهت رضایت او، دلگرمی و تشویق از سمت همسر، افزایش شناخت نسبت به یکدیگر و درک متقابل همسران است. آقای ۵۰ ساله گفتند: «اون تمایلی که به زندگی دارن. یک چیزی که به نظر من خیلی مهمه...». خانم ۳۴ ساله: «واقعاً هم خب خیلی همسر رو از روز اول هم دوست داشتم». آقای ۴۹ ساله گفتند «اینه که آدم بدون طرف یه حساسیتی داره و سعی کنی اون حساسیت رو انجام ندی، فکر می‌کنم باعث

این ماجرا همیشه خودبه‌خود. یعنی باعث آرامش توی خونه میشه». خانم ۴۹ ساله گفتند: «همه‌اش من تو این فکرم که خب این چیه دوست داره؟ این هفته که اومد، من چکار کنم که این راضی‌تر و خوشحال‌تر باشه؟ یعنی دوست دارم لبخند بزنه». آقای ۳۹ ساله اعلان کردند: «وقتی این جور اتفاقاتی میفته، میگم این درک متقابل، خوشبختانه هست؛ یعنی بنده توضیح میدم، ایشونم درک می‌کنه». خانم ۳۹ ساله بیان کردند: «شوهرم خیلی کمک می‌کرد. سعی می‌کرد که من رو راضی نگه داره. مثلاً خب یه سری سختی‌ها دوری داره و اینا هم مزید بر علت می‌شد و اون خوشبختانه این موضوع رو درک کرد».

مضمون فرعی دوم از مضمون اصلی عوامل زوجی جبران کاستی‌ها است که متشکل از گزاره‌هایی همچون درک متقابل از نیازهای یکدیگر، ارتباط مستمر با همسر، جبران کردن در زمان حضور، رفتن به دریا و دادن اختیار مالی به همسر است به‌عنوان نمونه، آقای ۳۹ ساله گفتند: «یه جورایی جبران می‌کنم، می‌گم که حالا این اتفاق افتاد. دست من و تو هم که نبود. حالا ایشالا وقتی که اومدیم، بالاخره بیشتر کنار همیم». خانم ۴۲ ساله اظهار داشتند: «وقتی ایشون میومد سعی می‌کرد همه‌جوره ۲۴ ساعت در خدمت ما باشه و سعی کنه مثلاً با دلمون راه بیاد و ...». آقای ۵۹ ساله گفتند: «چون همون صدای خانم ... صدای بچه‌ها ... سلامتی شون، به ما یه روحیه خیلی بالایی میده. اصلاً باعث میشه که کلاً روحیه‌مون بره بالا». خانم ۳۴ ساله این‌طور عنوان کردند: «اینترنت خوب هست. می‌تونن اینترنتی تماس بگیرن. می‌تونن با واتس‌آپ تماس بگیرن. می‌تونن ... اصلاً این خیلی بار روحی رو از روی آدم برمیداره». آقای ۴۲ ساله اذعان داشتند: «دستشون رو باز گذاشتم. هر چیزی رو که می‌خوان خرید می‌کنن. هر چیزی رو که می‌خوان، می‌فروشن. هر چیزی رو که بخوان تعویض می‌کنن. من سعی کردم که این جوریه حالا یه خورده آسون بگیرم بهشون دیگه فقط».

مضمون بعدی در عامل زوجی مشارکت مسئولانه جهت پایداری رابطه است که توسط عواملی از جمله آشنایی با اقتضانات شغلی همسر و در نظرگیری آن‌ها، اطمینان بخشی به یکدیگر، رصد کردن دوطرفه رابطه و تلاش جهت بهبود آن، پیدا کردن وجوه اشتراک با همسر، همکاری برای به‌دست آوردن منافع مشترک، برنامه‌ریزی برای آینده مطلوب ایجاد می‌شود. به‌عنوان نمونه، خانم ۴۲ ساله گفتند: «همسر خودش رو خیلی به من ثابت می‌کرد. بعد هم ادامه تحصیل

داد و اینا خب خیلی واقعاً دوست داشتم». آقای ۴۷ ساله بیان کردند: «کمک کننده بودن و البته خانم من تو یک برهه زمانی حتی خودش به من گفت که من تغییرات زیادی رو در تو می بینم». به عنوان نمونه، آقای ۴۲ ساله گفتند: «البته ناگفته نماند برادر خانم من، شغلشون با من یکی بوده اون اوایل؛ یعنی ما هنوز ازدواج نکرده بودیم و ایشون شناخت داشتن. حالا این که برادر بره دریا با این که همسر بره دریا، داستانش فرق می کنه. ولی ایشون می دیدن غیبت برادرشون رو. ۳-۴ ماهی که نیستن و بالاخره یه خورده آشنایی داشتن». آقای ۴۹ ساله این طور گفتند: «می دونین، اون اطمینانه هست. این به نظر من خیلی مهمه که دو نفر واقعاً این اطمینان بینشون باشه. فقط تظاهر نکنن به اینکه ما به هم اطمینان داریم. واقعاً این اطمینانه باشه».

مضمون اثرگذار دیگر بر عامل زوجی اتخاذ نگرش سازنده نسبت به رابطه است که اشاره به عواملی همچون ارزشمند دانستن رابطه زن و شوهری، فکر نکردن به جدایی و ارزشمند بودن ایجاد صمیمیت، همگانی دانستن وجود برخی مسائل، دیدن ابعاد مثبت ویژگی های همسر و شغل او، ارزش گذاری نسبت به خود و خانواده آینده نگری و در نظر گرفتن مشکلات احتمالی دارد. به عنوان نمونه، خانم ۳۴ ساله این طور گفتند: «خب بالاخره این رابطه ای که بین ما شکل گرفت، خیلی برام ارزشمند بود و من هیچ وقت دوست نداشتم که کوچک ترین، به هر حال اعتراضی بکنم به ایشون». خانم ۴۴ ساله اظهار کردند: «مقصر هم نبوده اومده نشسته باهام حرف زده که تو این کار رو کردی، من ناراحتم. هی با هم حرف زدیم. درسته، ممکنه نتیجه نگرفتم با حرف زدن و تعامله، ولی همین حرف زدن، دوباره یه انرژی به آدم میده. یعنی انگار آدم رو می بینه. یعنی برام مهم هستی که اومدم دارم باهات حرف می زنم». خانم ۳۹ ساله عنوان کردند: «به خاطر اینکه خودم احساس می کردم که این آدم، آدمی نیستش که من مثلاً بخوام به خاطر چیزهای پیش پا افتاده، ولش کنم».

مضمون آخر در عامل زوجی، حل تعارض سازنده است که با گزاره هایی از جمله همراهی و گوش دادن به صحبت های یکدیگر، اجازه ابراز احساسات به همسر، پذیرش اشتباه و معذرت خواهی کردن، فرصت دادن به همسر و پذیرفتن مشکلات و همفکری و حل مشکلات توسط زوجین در ارتباط است. خانم ۳۹ ساله بیان کردند: «گاهی وقت ها می نشست از من تشکر می کرد به خاطر تحملم و ازم عذرخواهی می کرد به خاطر اینکه مثلاً گاهی وقت ها جلوی جمع صداش رو می بره بالا یا مثلاً چیزی میگه». به عنوان نمونه، آقای ۴۷ ساله گفتند: «معتقدم هر سال

آدم باید یک دفعه بشینه، سال گذشته‌اش رو کلاً مرور کنه و ببینه تو برخورد‌های اجتماعی ... فقط قرار نیست که بیلان آدم، فقط بیلان پولی باشه. از بیلان انسانیت او‌ضاش چطوره؟ این باعث میشه که خب یه مقداری بچه‌هام هم مثل من فکر کنن. چون من اینا رو همه رو تو خونه مطرح می‌کنم، حرف می‌زنم. نظراتشون رو گوش می‌دم». آقای ۵۶ ساله گفتند: «والا بیشتر ما با همدیگه حرف می‌زنیم راجع به موضوعات. یعنی وقتی که بچه‌ها نیستن، من سعی می‌کنم که چیزی رو که احساس می‌کنم که من باید صحبت کنم که این مسئله حل بشه، صحبت می‌کنم. با خانمم حرف می‌زنم و ...». آقای ۳۹ ساله گفتند: «بالاخره اون گله‌مندیش، اون ناراحتیش رو باید به یکی بگه. خب از من بهتر، کی؟ خب اینو میاد به من میگه، حالا یه جورایی آروم میشه خودش». خانم ۳۹ ساله این‌طور گفتند: «من فکر می‌کنم صبر داشتن تو زندگی خیلی چیزها رو به‌مرورزمان عوض میکنه. تعدیل پیدا میکنه».

مضمون اصلی سوم عوامل فرازوجی است که می‌توان به منابع حمایتی برون‌خانوادگی اشاره کرد. مضامین فرعی در مضمون اصلی سوم خود شامل وجود حمایت مادی و عاطفی از سمت خانواده خود یا همسر، مشاوره گرفتن از متخصص، وجود جمع‌های خانوادگی و دوستانه، وجود آموزه‌های بین نسلی و همین‌طور داشتن فرزند است. خانم ۴۹ ساله گفتند: «اینجا زندگی می‌کنن و مرتب ما رو دعوت می‌کنن، با اینکه اینها خیلی سنشون بالاست، از معاشرت با اینها ما لذت می‌بریم. چون آدمای با تجربه‌ای هستن. ما میریم پای صحبتشون می‌شینیم. اونا مثلاً میگن. نمی‌دونم فکر می‌کنم همه‌مون این اکیپ، لذت می‌بریم از این معاشرت». به‌عنوان نمونه، آقای ۵۵ ساله اظهار داشتند: «اون چیزی که باعث شده خب یکیش دخترم بوده که خیلی برام دوست داشتیه». آقای ۴۷ ساله دیگری بیان کردند: «پسر بزرگم یه مدت خیلی طولانی دیده که من عصبانی نشدم. بعد با خنده به من میگه بابا خیلی وقته زامبی نشدی‌ها». به‌عنوان نمونه، خانم ۴۲ ساله این‌طور بیان کردند: «تنهامون نمی‌داشتن. هم من، هم خانواده مامانم رو. چون برادرم مجرد بود اون موقع. خلاصه دیگه به این صورت. ولی خب خیلی سختی داشت و اینا». آقای ۳۹ ساله اظهار داشتند: «زمانی که من نبودم، بعضی وقت‌ها دایم کمک‌حال زندگیم بود. اگر کاری بود، میومد انجام می‌داد. خیلی تأثیر داره». خانم ۴۴ ساله گفتند: «بهترین راه همین بود دیگه. آدم وقتی به کاری رو بلد نیست، باید از یکی پرسه. پس کی بهتر از مشاور». خانم ۴۴ ساله این‌طور گفتند: «مامانم خیلی بدش میاد. همه‌اش مامانم خیلی بحث‌های روان‌شناسی تو رادیو تلویزیون گوش مید».

میگه اصلاً طلاق معنی نداره. باید راهش رو پیدا کنی. ببین باید چکار کنی. چون طلاق این دوره نمونه دیگه معنی نداره». آقای ۴۷ ساله اظهار داشتند: «دقت کردن به مطالبی که بقیه میگوین، اینا باعث شد که من پیش خودم به این نتیجه رسیدم که اگر نخوام دست از این کارها بردارم، همه شون رو از دست میدم».

آقای ۴۷ ساله گفتند: «مجرد بودم یا اوایل که ازدواج کرده بودیم از نظر مالی من خیلی هوش و استعداد اقتصادی نداشتم به نظر خودم. ولی تو این چند سال اخیر الحمدلله هر کاری که انجام دادیم، کار خیر بوده و برای خانواده منفعت داشته» و «از ابتدا به ساکن همیشه از این فکره بدم میومده، راجع به خودم اینو میگم، بدم میومده. چون معتقد بودم که کسی که یک بار فکرش رو حتی بکنه که کاش من این شرایط رو نداشتم، پس بایستی آماده بشه که کم کم این فاصله بین این فکره کمتر و کمتر بشه تا آدم رو مجاب کنه که این کار درسته». آقای ۴۷ ساله بیان کردند: «نظر خودم این شکلیه که بالاخره با هر کس زندگی می کردم، چون از یه خانواده دیگه میاد، بنابراین، حتماً یه سری چیزا بود که باید بینمون حل بشه، به یکرنگی، به یک شکلی برسه تا بشه ادامه داد». خانم ۳۴ ساله بیان کردند: «ایشون هم از نظر اخلاقی بسیار آدم متعهد و اخلاق مداری هستن». خانم ۳۹ ساله اظهار داشتند: «شوهرم به عنوان یک انسان، انسان خوبی، مسئولیت پذیره. یه سری خواسته هایی که بقیه خانم ها می دیدم شوهرهاشون برآورده نمی کنن، ایشون برای من برآورده میکنه و من دیدم که این کفه ترازو سنگین تره، بنابراین، تحملم نسبت به بعضی چیزا بیشتر شد». آقای ۴۷ ساله بیان کردند: «شاید به خاطر اون دوره تو چین و کلاً از کشور داشتیم، یه مقداری به ما یاد داد که مستقل تر زندگی کنیم. اون استقلال شخصیت رو هر دو طرف، چه من، چه خانم، به نظر من، وقتی پیدا کردیم، من فکر می کنم این تیکه رو که ما سه سال باهم بودیم و بالاخره با همدیگه صبح تا شب رو زندگی کردیم، یه مقداری به ما یاد داد که مستقل تر زندگی کنیم و اون استقلال خودش باعث شده که خیلی از اون تعارضاتی که وجود داشت، کم شده باشه».

بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش حاضر شناسایی عوامل مؤثر بر پایداری خانواده‌های کارکنان سازمان بنادر و دریانوردی جمهوری اسلامی ایران بود. بر اساس یافته‌های حاصل از پژوهش، «عوامل فردی، زوجی و فرازوجی» بر پایداری خانواده تأثیر می‌گذارد.

مضمون اول به‌دست آمده «عوامل فردی» است که ناظر بر توانمندی روان‌شناختی، اخلاق مداری و مشغولیت معنادار و مقابله مذهبی است. این یافته با نتایج پژوهش‌های حاتمی، اسمعیلی، فرحبخش و برجعلی (۱۳۹۵، ۱۳۹۶)؛ خجسته مهر و محمدی (۱۳۹۵)؛ محمود زاده، یوسفی و گلپور (۱۳۹۸)؛ رادمهر و شمس (۱۳۹۷) و کرایبی، خجسته مهر، سودانی و اصلانی (۱۳۹۵) همسو است که نشان می‌دهد عوامل فردی همچون ویژگی‌های شخصیتی پسندیده، نگرش‌های کارآمد، مسئولیت‌پذیری، عوامل معنوی و اخلاقی بر پایداری ازدواج مؤثر می‌باشند؛ نقش مهم متعهد بودن و وفاداری در پژوهش‌های باچاند و کارون (۲۰۰۱) و بروکز^۱ (۲۰۰۶) نشان داده شده است. درواقع می‌توان گفت توانمندی‌های روان‌شناختی یا به عبارت دیگر، بهزیستی روان‌شناختی که شامل عواملی همچون تاب‌آوری، امید، خودکارآمدی و غیره است، در سالم‌سازی روابط زوجین، نقش چشم‌گیری ایفا می‌کند (نوروزی، رضاخانی و وکیلی، ۱۳۹۹). همچنین دین و مذهب، عامل مهمی در ازدواج پایدار رضایت‌مند است (پورمیر صالح و همکاران، ۱۳۹۴؛ شیرسیا^۲، ۲۰۱۴). ایمان، باورمندی به عقاید دینی و ارزش‌های اخلاقی در پژوهش صباغچی، عسکری ندوشن و ترابی (۱۳۹۶) در پایداری ازدواج نقش داشته است. آموزه‌های اخلاقی اسلام، همچون محبت، همدلی، ایثار، عدالت، حفظ حقوق، همکاری و ارتباط با دیگران تأثیر قابل توجهی بر فرهنگ ارتباطی ایرانیان دارد (علیزاده، ۲۰۱۲؛ خارخوین، صمدپور مطلبی^۳، ۲۰۰۸)؛ همچنین تحمل سختی‌ها، در باورها و بسترهای فرهنگی ایران ریشه دارد که در اشعار شاعرانی مثل سعدی (برای مثال: نابرده رنج، گنج میسر نمی‌شود) و حافظ (برای مثال: صبر کن حافظ به سختی روز و شب)؛ متجلی و تبدیل به ضرب‌المثل‌های روزمره ایرانیان شده است. توکل به خدا، فراخوانی نام ائمه (ع)

1. Brooks

2. Shirisia

3. Kharkhurin & Samadpour Motalleebi

و دعا از راهبردهای مقابله معنوی-مذهبی در مواجهه با دشواری‌ها در جامعه اسلامی ایران است (نوریان و همکاران، ۲۰۱۶). اعتقادات اسلامی، در کنار فضیلت قائل شدن برای صبر، افراد را به تلاش برای تغییر وضعیت خود، دعوت می‌کند (برای مثال: «خداوند سرنوشت هیچ قوم (و ملتی) را تغییر نمی‌دهد مگر آنکه آنان آنچه را در خودشان است؛ تغییر دهند». رعد-۱۱)؛ این امر به تاب‌آوری و تلاش برای تغییر امور اشاره دارد. همچنین تلاش برای رشد شخصی و داشتن اوقات فراغت غنی می‌تواند به رشد شخصی زوجین کمک نموده و باعث افزایش عزت‌نفس، خودکارآمدی و خشنودی از زندگی شود. این عوامل می‌توانند موجبات ارتباطات سالم بین فردی، از جمله ثبات زناشویی را فراهم سازند.

«عوامل زوجی»، مضمون دوم حاصل از مطالعه است. عشق‌ورزی، جبران کاستی‌ها، مشارکت مسئولانه، حل تعارض سازنده و اتخاذ نگرش سازنده نسبت به رابطه، از مضامین فرعی این مؤلفه است. این یافته با نتایج پژوهش‌های مدیری (۱۳۹۶)؛ شیردل، حسینیان، کیمیایی و صفاریان (۱۳۹۷)؛ افشار کهن و رضاییان (۱۳۹۷)؛ آذرکیش، نادری، عسکری و حیدرئی (۱۳۹۶)؛ اسمعیلی، کاظمیان و شاه کرمی (۱۳۹۴)؛ خجسته مهر و محمدی (۱۳۹۵)؛ محمودزاده و همکاران (۱۳۹۸) و رادمهر و شمس (۱۳۹۷)؛ همسو است که نشان می‌دهند که عوامل بین فردی زن و مرد همچون گذشت، دلسوزی، تعهد و وفاداری، توجه، کیفیت رابطه جنسی، حل مساله و تعارض، صمیمت، گذران وقت‌های اشتراکی و فعالیت‌های تفریحی مشترک، سازگاری و پابندی به حقوق و وظایف یکدیگر موجبات پایداری زندگی زناشویی را فراهم می‌سازد. کریمی، بختیاری و آرائی (۲۰۱۹)؛ کولاموسی (۲۰۱۳)، بلاک، هاس^۱ و لونسون (۲۰۱۴)، آلفرد- کوپلر (۱۹۹۸)، نیمتز (۲۰۱۱) و داناوان^۲ (۲۰۰۴) نیز در پژوهش‌های خود عواملی مانند عشق و دوستی، احترام و احساس قدردانی، اعتماد و وفاداری، ارتباط خوب، ارزش‌های مشترک، توانایی انعطاف‌پذیری در مواجهه با تغییر و توجه به علایق همسر را باعث پایداری ازدواج می‌دانند. در قرآن مجید، رفتار شایسته و خوش رفتاری زن و شوهر با یکدیگر تحت عنوان «معاشرت به معروف» (نساء/۱۹) شناخته می‌شود که موجبات رضایتمندی زناشویی را فراهم می‌سازد. احترام متقابل، خوش‌گمانی و صبر، عفو و

1. Bloch, L., Haase, C. M

2. Donovan, S. P

گذشت از نمودهای رفتار به معروف در روابط زوجی است. در کنار این مسائل شیوه گفتگو و حل تعارض در مورد موضوعات مهم و اصلی زندگی، اهمیت بالایی در فرجام ازدواج دارد؛ چرا که توافق زوجین، حتی در مورد نحوه مخالفت با یکدیگر، زار ماندگاری ازدواج است. شریف، سلیمانی، مانی و کشاورزی (۲۰۱۳) شیوه مناسب حل تعارض را رضایتمندی و پایداری ازدواج نشان داده‌اند. همسرانی که نمی‌توانند ناسازگاری را به سازگاری تغییر دهند، بیشتر در سیکل معیوب نیازهای نافرجام گیر می‌کنند. اما وقتی که زوج‌ها دارای خطوط ارتباطی باز باشند، از همدیگر حمایت و پشتیبانی کرده سوء تفاهمات را رفع و راه‌حل مسالمت‌آمیزی پیدا می‌کنند.

سومین مضمون اصلی در این مطالعه «عوامل فرازوجی» است که نشانگر منابع خانوادگی برون خانوادگی است. این یافته با نتایج پژوهش‌های فیروزمند، سبزه‌علی‌پور و نظری چرده (۱۴۰۱)؛ ثناگویی زاده (۱۴۰۰)؛ آلگود و همکاران (۱۹۹۷)؛ براینانت و کونگر (۱۹۹۹) و لهرز (۲۰۰۱) همخوان است که در طی پژوهش‌های خود نشان دادند وجود حمایت اجتماعی، احتمال پایداری خانواده را افزایش می‌دهد. فرهنگ ایرانی، نوعی «فرهنگ با وابستگی درونی»^۱ است که به منافع گروهی، پذیرش اجتماعی؛ آبرو؛ و ارزشمندی از نگاه دیگران اولویت می‌دهد. در ایران، شکل‌گیری خود وابسته به دیگران مهم‌تر از خود مستقل است (تقوی و همکاران، ۲۰۱۵). از این رو اگر فرد احساس کند که افکار و رفتارش مورد تائید دیگران، ارزش‌های پذیرفته‌شده و درونی شده جامعه نیست، احساس شرمساری می‌کند (حسینی، آقاگلزاده، زعفرانلو و گلفام، ۱۳۹۶). از این رو انتظار می‌رود تا روح دیگرگرایی اعتدالی و رفتارهای مبتنی بر منافع جمعی و جمع‌گرایی در ایران فراگیر باشد (میرزاپوری، ۱۳۹۶؛ احمدی و همکاران، ۲۰۱۶). در همین راستا کولاموسی (۲۰۱۳) تأثیر خویشاوندان بر موفقیت و پایداری ازدواج را یادآور می‌شود. لذا خانواده زوجین، نقش تعیین‌کننده‌ای در ثبات ازواج داشته و حمایت‌ها و پشتیبانی‌های آنها مانع از فروپاشی زندگی‌شان می‌شود. وجود فرزند، فارغ از جنسیت، مؤلفه تأثیرگذاری بر پایداری خانواده و ازدواج است؛ نتایج پژوهش اودین (۲۰۱۵) نشان داده است که نداشتن فرزند احتمال ناپایداری را افزایش می‌دهد سلیمانی، بهنیافر و ابوییه (۱۳۹۵) میانجیگری بر اساس دیدگاه قرآنی جهت حل و فصل اختلافات زوجی را مورد تأکید قرار داده است. آیه ۳۵ سوره نساء در این زمینه بیان می‌دارد که: «و

اگر از (ناسازگاری و) جدایی میان آن دو (زن و شوهر) بیم داشتید، پس داوری از خانواده‌ی شوهر و داوری از خانواده‌ی زن برگزینید (تا به اختلاف آن دو رسیدگی کنند)». این مشورت خواهی، پیش از رجوع به متخصصین بوده و در صورت نیاز، کمک گرفتن از خدمات روان‌شناختی می‌تواند تداوم زندگی زناشویی را تسهیل کند.

در نهایت از داده‌های به‌دست آمده می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت پایداری خانواده در کارکنان سازمان بنادر و دریانوردی مستلزم مداخله نظام‌مند در سطوح فردی، زوجی و فرازوجی است که به‌واسطه آن بتوان بر چالش‌های خانواده دریانوردان فائق آمد. اگرچه مؤلفه‌های به‌دست آمده در خصوص خانواده پایداری، کم‌وبیش در خصوص تمامی خانواده‌ها صادق است، اما با توجه به پویایی‌های شغلی خانواده‌های مذکور و دوری‌های مداوم زوجین از یکدیگر، ارتقای توانمندی روان‌شناختی در هر یک از زوجین در قالب مداخله فردی و بهبود روابط زوجی در راستای ایجاد صمیمیت، مشارکت و مسئولیت و نیز پوشش کاستی‌های موجود در روابط زوجین در قالب مداخله زوجی، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. همچنین با توجه به پویایی‌های شغلی این کارکنان، زوجین می‌بایست با افزایش بینش و شناخت خود در خصوص اقتضانات و انتظارات شغلی و چالش‌های خانوادگی وابسته به آن، سازگاری و انعطاف‌پذیری خود را بالا برده و با حمایتگری از یکدیگر و سهم‌گذاری، در راستای تقویت واحد زوجی و فائق آمدن بر چالش‌های احتمالی گام بردارند.

از محدودیت‌های پژوهشی حاضر می‌توان به نبود پژوهش‌های سازمان‌یافته از چالش‌های خانواده کارکنان سازمان بنادر و دریانوردی و نیز آمارهای مربوط به آن اشاره کرد. است. محدودیت دیگر پژوهش به مشارکت کنندگان در پژوهش مربوط می‌گردد که شامل خانواده کارکنان شاغل در کشتی نفت کش در دریا‌های آزاد خلیج فارس و عمان بودند. بنابراین، ممکن است پویایی‌های متفاوتی نسبت به کارکنان شاغل در سایر مناطق کشور داشته باشند. همچنین از آنجایی که داده‌های حاصله مبتنی بر اظهارات زوجین بوده است، به بخش غنی و مهمی از اطلاعات و تجارب فرزندان این خانواده‌ها پرداخته نشده است، بنابراین، بعد مهمی مؤلفه‌های پایداری خانواده از کانون توجه پژوهش خارج شده است.

با توجه به نتایج به دست آمده پیشنهاد می‌شود بسته‌های آموزشی - مشاوره ای به منظور قوام بخشی به خانواده کارکنان سازمان بنادر و دریانوردی طراحی و اعتباریابی گردد. همچنین ارائه حمایت‌های حرفه‌ای و پیوسته، از طریق برگزاری جلسات مشاوره حضوری و آنلاین و نیز برگزاری دوره‌های غنی‌سازی زندگی زناشویی برای خانواده کارکنان سازمان بنادر و دریانوردی پیشنهاد می‌شود. همچنین ارائه الگوی پایداری خانواده بر اساس مضامین کلان شناسایی شده از قبیل انعطاف‌پذیری، سهم‌گذاری و حمایتگری و نیز مقایسه چالش‌های خانوادگی-شغلی کارکنان سازمان فوق با سایر مشاغل به محققان آتی پیشنهاد گردد.

فهرست منابع

- آذرکیش، مریم؛ نادری، فرح؛ عسکری، پرویز؛ حیدرئی، علیرضا. (۱۳۹۶). اثربخشی آموزش جنسی بر بخشش رنجش خاص زناشویی و پایداری ازدواج زنان متأهل شهر آبادان. *سلامت جامعه*، ۱۱ (۳-)، ۲۰-۲۹.
- اسمعیلی، معصومه. (۱۳۹۳). «ارائه الگوی خانواده‌درمانی سهم‌گذاری در حل تعارضات خانواده». *فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی*، ۵ (۲۰): ۲۷-۵۷.
- اسمعیلی، معصومه؛ کاظمیان، سمیه؛ شاه کرمی، محسن (۱۳۹۴). تأثیر درمان مرور زندگی با تأکید بر هستی‌شناسی اسلامی بر تعارضات زناشویی و تصمیم بر پایداری ازدواج. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره*، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، *دانشگاه علامه طباطبایی*.
- افشار کهن، جواد؛ رضاییان، محمود. (۱۳۹۷). مقایسه بین نسلی رابطه نظام ارزشی افراد و نگرش به پایداری خانواده. *جامعه‌شناسی نهادهای اجتماعی*، ۵ (۱۲)، ۲۹۳-۳۲۶.
- ثناگویی زاده. (۱۴۰۰). شناسایی عوامل مرتبط با پایداری ازدواج در مطالعات ایرانی (۱۳۸۸-۱۳۹۸). *فصلنامه سیاست‌گذاری عمومی*، ۷ (۳)، ۲۶۱-۲۷۷.
- حاتمی و ورزنه، ابوالفضل؛ اسمعیلی، معصومه؛ فرحبخش، کیومرث؛ و برجعلی، احمد. (۱۳۹۵). ارائه الگوی ازدواج پایدار رضایتمند: یک پژوهش گراند تئوری. *مشاوره و روان‌درمانی خانواده*، ۱۶ (۱)، ۱۲۰-۱۴۹.
- حاتمی و ورزنه، ابوالفضل؛ اسمعیلی، معصومه؛ فرحبخش، کیومرث؛ و برجعلی، احمد. (۱۳۹۶). بررسی مقایسه‌ای ازدواج‌های پایدار رضایتمند و ازدواج‌های در حال جدایی (مطالعه کیفی). *فصلنامه فرهنگی تربیتی زنان و خانواده*، ۱۱ (۳۵)، ۷-۳۹.
- حاجیان مقدم، فاطمه؛ غفاری، غلامرضا و صالحی امیری، رضا (۱۳۹۴). «ویژگی‌های خانواده مستحکم ایرانی: مرور پژوهش‌های انجام‌شده طی سال‌های ۱۳۷۴-۱۳۸۹». *فصلنامه زن در فرهنگ و هنر (پژوهش زنان)*، ۷ (۱): ۱۳۷-۱۵۶.
- حسینی، سید محمد؛ آقاگلزاده، فردوس؛ عالیه کرد غفرانلو، کامبوزیا؛ و گلفام، ارسلان. (۱۳۹۶). وجهه در فرهنگ ایرانی: بررسی قوم سنگارانه مفهوم آبرو. *مجله زبان‌شناسی و گویش‌های خراسان*، ۹ (۱۷)، ۱۲۱-۱۵۲.
- خجسته مهر، رضا؛ محمدی، رزگار. (۱۳۹۵). تجربه خوشبختی در ازدواج‌های پایدار: یک مطالعه کیفی. *روان‌شناسی خانواده*، ۳ (۳)، ۵۹-۷۰.
- خدایاری فرد، محمد؛ زندی، سعید؛ حاج حسینی، منصوره و غباری بناب، باقر. (۱۳۹۵). «اثربخشی آموزش مبتنی بر مثبت‌اندیشی بر فرایند خانواده و بهزیستی ذهنی زنان سرپرست خانوار». *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۱۲ (۴): ۶۱۲-۵۹۳.

- رادمهر، حامد؛ شمس، جمال (۱۳۹۷). مقایسه‌ی ارتباط تعهد مذهبی با میزان پایداری ازدواج در دو گروه از زوجین متقاضی طلاق و عادی شهر تهران. پژوهش در دین و سلامت، ۴(۵)، ۷۷-۸۶.
- رضایپور میر صالح، یاسر؛ اسمعیلی، معصومه؛ فرحبخش، کیومرث؛ ذکایی، محمد سعید. (۱۳۹۴). بررسی نظام ارزش‌شناسی دینی در گفتگوهای درون شخصی زوجین مذهبی برخوردار از سازگاری زناشویی بالا. پژوهش‌های روان‌شناسی بالینی و مشاوره، ۵(۲)، ۱۰۰-۱۲۱.
- زارعی محمودآبادی، حسن. (۱۳۹۱). «بررسی رابطه شیوه‌های دلبستگی ویژگی‌های شخصیتی به‌عنوان پیش‌بینی‌کننده‌های میل به طلاق در زوج‌های عادی و خواهان طلاق شهر یزد». فصلنامه مشاوره و روان‌درمانی خانواده، ۲(۳): ۵۷۱-۵۵۴.
- ساروخانی، باقر. (۱۳۹۳). مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده. تهران: انتشارات سروش.
- ستیر، ویرجینیا. (۲۰۰۰). خانواده‌درمانی. ترجمه: بهروز بیرشک (۱۳۸۸). تهران: انتشارات: رشد.
- سلیمانی، نیلوفر؛ بهنیا، احمدرضا؛ و ابوبیه، فخرالدین. (۱۳۹۵). میانجیگری بر اساس دیدگاه قرآن جهت حل و فصل اختلافات. دومین همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی در ایران، تهران.
- شیردل، ملیحه؛ حسینیان، سیمین؛ کیمیایی، سید علی؛ صفاریان، محمدرضا. (۱۳۹۷). تدوین مدل علی پیش‌بینی پایداری روابط زناشویی در زوجین مواجه شده با بی‌وفایی. سلامت اجتماعی، ۵(۴)، ۳۷۵-۳۸۵.
- صباغچی، مرجان؛ عسکری ندوشن، عباس؛ ترابی، فاطمه. (۱۳۹۶). عوامل تعیین‌کننده نگرش به ازدواج و تشکیل خانواده در شهر یزد. مطالعات جمعیتی، ۳(۱)، ۱۳۱-۱۶۲.
- عباس‌زاده، محمد؛ سعیدی عطایی، حامد و افشاری، زهرا. (۲۰۱۵). «مطالعه برخی عوامل جریان مدرنیته مؤثر بر گرایش زنان به طلاق (مورد مطالعه: زنان متأهل شهر زنجان)». پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، ۴(۱): ۲۵-۴۴.
- فیروزمند، مهرناز؛ سبزه‌علیپور، جهان‌دوست؛ نظری چرده، احمدرضا. (۱۴۰۱). رابطه همسرگزینی جمع‌گرا یا فردگرا با پایداری ازدواج در متون کهن حماسی. فصلنامه بهارستان سخن، ۱۹(۵۵)، ۱۳۹-۱۵۶.
- قورچی بیگی، مجید و اقبالی، ابوالفضل. (۱۳۹۹). «ساخت اجتماعی طلاق توافقی در ایران». فصلنامه خانواده‌پژوهی، ۱۶(۱): ۹۷-۱۱۴.
- کرایبی، امین؛ خجسته مهر، رضا؛ سودانی، منصور؛ و اصلانی، خالد. (۱۳۹۵). شناسایی عوامل مؤثر در ازدواج‌های پایدار رضایتمند در زنان. مشاوره و روان‌درمانی خانواده، ۶(۲)، ۱۲۹-۱۶۴.
- کرایبی، امین؛ خجسته مهر، رضا؛ سودانی، منصور و اصلانی، خالد. (۱۳۹۵). «شناسایی عوامل مؤثر در ازدواج‌های پایدار رضایتمند در زنان». مشاوره و روان‌درمانی خانواده، ۶(۲): ۱۲۹-۱۶۴.

- کرایبی، امین؛ عسگری، پرویز و دشت بزرگی، زهرا. (۱۳۹۷). «ساخت و اندازه‌گیری شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس ازدواج خوشبخت در پدران دانش‌آموزان متوسطه شهر اهواز». *روان‌سنجی*، ۶(۲۴): ۷-۳۶.
- محمودپور، عبدالباسط؛ دهقانپور، ثنا؛ یوسفی، ناصر و ایجادی، سحر. (۱۳۹۹). «پیش‌بینی صمیمیت زناشویی زنان بر اساس ذهن آگاهی، الگوهای حل تعارض، حمایت اجتماعی ادراک شده و بهزیستی اجتماعی». *پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی*، ۱۰(۳۹): ۱۰۲-۸۳.
- محمودپور، عبدالباسط؛ فرحبخش، کیومرث و بلوچ زاده، الهام. (۱۳۹۷). «پیش‌بینی تعهد زناشویی زنان بر اساس شیوه‌های دل‌بستگی، خود شفقتی و تحمل پریشانی». *مشاوره و روان درمانی خانواده*، ۸(۱): ۶۵-۸۴.
- محمودزاده، اعظم؛ یوسفی، زهرا؛ و گلپور، محسن. (۱۳۹۸). تدوین الگوی پایداری خانواده مبتنی بر آموزه‌های اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری. *فصلنامه فرهنگی تربیتی زنان و خانواده*، ۱۳(۴۶): ۷-۳۹.
- مدیری. (۱۳۹۶). بررسی فعالیت‌های اشتراکی با همسر و رابطه آن با پایداری زندگی زناشویی. *مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، ۶(۳): ۴۷۵-۴۹۴.
- منصوری‌نیا، آذردخت؛ اعتمادی، عذرا؛ فاتحی‌زاده، مریم و حسن‌پور، افسانه. (۱۳۹۰). «بررسی تأثیر آموزش پیش از ازدواج بر میزان رضایت زناشویی همسران شهر اصفهان». *یافته‌های نو در روان‌شناسی*، ۱(۲): ۷۶-۶۵.
- میرزاپوری، جابر. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر دین‌داری اسلامی بر شکل‌گیری فرهنگ نوع‌دوستی. *پژوهش‌های اجتماعی اسلامی*، ۲۳(۱۱۳): ۳۳-۵۶.
- نوروزی، سوده؛ رضاخانی، سیمین دخت؛ وکیلی، پریش. (۱۳۹۹). رابطه‌ی بین سبک‌های حل تعارض، بهزیستی روان‌شناختی و ثبات ازدواج: ارائه یک مدل علی. *زن و جامعه*، ۱۱(۲): ۸۱-۱۰۴.
- Akhgar, A. A. (2010). Psychological pressures on naval staff of RII and the methods of handling the issue. **Paper presented in Hormozgan national conferences on sea health and medical prevention.**
- Alford-Cooper, F. (1998). **Marriages That Last a Lifetime**. New York: M. E. Sharpe.
- Alizadeh, H., Little, R. J., Asgari, M., Alamdarloo, G. H., Choobdary, A., & Soheili, F. (2021). Development of the Social Interest Scale for Iranian Adolescents. **The Journal of Individual Psychology**, 77(1), 40-58.
- Allgood, S. M., Crane, D. R., & Agee, L. (1997). Social support: Distinguishing clinical and volunteer couples. **American Journal of Family Therapy**, 25(2), 111-119.
- An, J., Liu, Y., Sun, Y., & Liu, C. (2020). Impact of work-family conflict, job stress and job satisfaction on seafarer performance. **International journal of environmental research and public health**, 17(7), 2191.
- Bachand, L. L., & Caron, S. L. (2001). Ties that bind: A qualitative study of happy long-term marriages. **Contemporary Family Therapy**, 23(1), 105-121.
- Bal Beşikçi, E.; Tavacıoğlu, L.; Arslan, O. The subjective measurement of seafarers' fatigue levels and mental symptoms. **Marit. Policy Manag.** 2016, 43, 329-343.

- Becvar, D. S. (2003). Eras of epistemology: A survey of family therapy thinking and theorizing. In T. L. Sexton, G. R. Weeks, & M. S. Robbins (Eds.), **Handbook of family therapy** (pp. 3-20). New York: Brunner-Routledge.
- Bloch, L., Haase, C. M., & Levenson, R. W. (2014). Emotion regulation predicts marital satisfaction: More than a wives' tale. **Emotion**, 14(1), 130-138.
- Brooks, P. (2006). A qualitative study of factors that contribute to satisfaction and resiliency in long-term African American marriages. unpublished doctoral dissertation, our lady of the lake university.
- Brooks, P. (2006). A qualitative study of factors that contribute to satisfaction and resiliency in long-term African American marriages. **unpublished doctoral dissertation, our lady of the lake university**.
- Bryant, C., & Conger, R. (1999). Marital Success and Domains of Social Support in Long-Term Relationships: Does the Influence of Network Members Ever End **Journal of Marriage and Family**, 61(2), 437-450. doi:10.2307/353760
- Canary, D. J., Stafford, L., & Semic, B. A. (2002). A panel study of the associations between maintenance strategies and relational characteristics. **Journal of Marriage and Family**, 64, 395-407.
- Carotenuto, A.; Molino, I.; Fasanaro, A.M.; Amenta, F. Psychological stress in seafarers: A review. *Int. Marit. Health* 2012, 63, 188–194.
- Colamussi, A. L. (2013). **Iranian women in marriage: An exploratory study**. Alliant International University.
- Donovan, S. P. (2004). Stress and coping techniques in successful intercultural marriages. Doctoral dissertation, Virginia Polytechnic Institute and State University.
- Epstein, N. B., & Zheng, L. (2014). Therapy with families in China: Cultural factors influencing the therapeutic alliance and therapy goals. **Contemporary Family Therapy**, 36(2), 201-212. doi/10.1108/S1058-749720140000021002/full/html
- Ghahari, S. H. (1996). The rate of behavior disorder spreading and pervasive anxiety among orphan, martyr and ordinary child in Chalooos city. Doctoral dissertation, Psychotherapy Institute, Tehran.
- Gheshlaghi, F., & Najafabadi, G. M. (2014). The study of sexual satisfaction in Iranian women applying for divorce. **International Journal of fertility & sterility**, 8(3), 281. doi/10.1108/S0573-8555 (2007)0000284010/full/html.
- Grych, J., & Fincham, F. (1990). Marital conflict and children's adjustment: A cognitive contextual framework. **Psychological Bulletin**, 108, 267–290.
- Hammer, L. B., Bauer, T. N., & Grandey, A. A. (2003). Work-family conflict and work-related withdrawal behaviors. **Journal of Business and Psychology**, 17(3), 419-436.
- Hystad, S.W.; Eid, J. Sleep and fatigue among seafarers: the role of environmental stressors, duration at sea and psychological capital. *Saf. Health Work* 2016, 7, 363–371.
- Jepsen, J.R.; Zhao, Z.; van Leeuwen, W.M.A. Seafarer fatigue: a review of risk factors, consequences for
- Karimi, R., Bakhtiyari, M., & Arani, A. M. (2019). Protective factors of marital stability in long-term marriage globally: a systematic review. **Epidemiology and health**, 41.
- Kaslow, F., & Robison, J. A. (1996). Long-term satisfying marriages: Perceptions of contributing factors. **American Journal of Family Therapy**, 24(2), 153-170.

- Kharkhurin, A. V., & Samadpour Motalleebi, S. N. (2008). The impact of culture on the creative potential of American, Russian, and Iranian college students. **Creativity Research Journal**, 20(4), 404-411.
- Khoshdasht, F. A., Jalali, M. R., & Kakavand, A. R. (2016). The relation between the personality traits, defense mechanisms and marital satisfaction of elementary school students' parents. **Institute of Integrative Omics and Applied Biotechnology**, 7(10), 31-37.
- Lehrer, E. L. (2001). The role of the husband's religious affiliation in the economic and demographic betrayer of families. **Journal of the Scientific Study of Religion**, 35, 145-155.
- Long, C. S., Azami, A., Kowang, T. O., & Fei, G. C. (2016). An Analysis on the Relationship between Work Family Conflict and Turnover Intention: A Case Study in a Manufacturing Company in Malaysia. **International Business Management**, 10(1), 176-182.
- McCray, M. L. (2015). Infidelity, Trust, Commitment, and Marital Satisfaction Among Military Wives During Husbands' Deployment. Doctoral dissertation, Walden University.
- Michalitsianos, N. (2014). Resiliency: A resource for promoting marriage satisfaction. Doctoral dissertation, Kean University.
- Mitchell, B. (2017). **The boomerang age: Transitions to adulthood in families**. Florida: Routledge. New York, NY: Harmony Books.
- Nimtz, M. A. (2011). Satisfaction and contributing factors in satisfying long-term marriage: A phenomenological study. Doctoral dissertation, Liberty University.
- Nourian, M., Mohammadi Shahbolaghi, F., Nourozi Tabrizi, K., Rassouli, M., & Biglarian, A. (2016). The lived experiences of resilience in Iranian adolescents living in residential care facilities: A hermeneutic phenomenological study. **International journal of qualitative studies on health and well-being**, 11(1), 30485.
- Oldenburg, M.; Baur, X.; Schlaich, C. Occupational risks and challenges of seafaring. *J. Occup. Health* 2010, 52, 249. [CrossRef] [PubMed]
- Rasool, G.H. (2000). The crescent and Islam: Healing, nursing and the spiritual dimension. Some considerations towards an understanding of the Islamic perspectives on caring. **Journal of Advanced Nursing**, 32(6), 1476-1484
- Rodriguez-Menes, J., & Safranoff, A. (2012). Violence against women in intimate relations: A contrast of five theories. **European Journal of Criminology**, 9(6), 584-602.
- Sarafino, E. P. (1998). **Health Psychology, Third Edition**. New York: John Wiley & Sons.
- Schoen, R., Rogers, S. J., & Amato, P. R. (2006). Wives' employment and spouses' marital happiness: Assessing the direction of influence using longitudinal couple data. **Journal of Family Issues**, 27(4), 506-528.
- seafarers' health and safety and options for mitigation. *Int. Marit. Health* 2015, 66, 106-117.
- Sharif, F., Soleimani, S., Mani, A., & Keshavarzi, S. (2013). The effect of conflict resolution training on marital satisfaction in couples referring to counseling centers in Shiraz, southern Iran.
- Sharif, F., Soleimani, S., Mani, A., & Keshavarzi, S. (2013). The effect of conflict resolution training on marital satisfaction in couples referring to counseling centers in Shiraz, southern Iran. **International Journal of Community Based Nursing & Midwifery**, 1(1), 26-34.
- Shirisia, L. K. (2014). Strong marriages in the African American community: How religion contributes to a healthier marriage. **All Graduate Theses and Dissertations**. 2121. <https://digitalcommons.usu.edu/etd/2121>

- Shirisia, L. K. (2014). Strong marriages in the African American community: How religion contributes to a healthier marriage. All Graduate Theses and Dissertations. 2121. <https://digitalcommons.usu.edu/etd/2121>
- Slatcher, R. B., & Schoebi, D. (2017). Protective processes underlying the link between marital quality and physical health. **Current Opinion in Psychology**, 13, 148-152.
- Slišković, A., & Juranko, A. (2019). **Dual life of seafarers' families: descriptive study of perspectives of seafarers' partners**. *Community, Work & Family*, 22(5), 629-646.
- Taghva, N., Azad, F. P., Mootabi, F., & Talaie, E. (2015). A qualitative analysis of subjective well-being from adolescent girl's point of view. **Developmental Psychology**, 11(43), 229-246.
- Uddin, M. (2015). Family socio-cultural values affecting early marriage between Muslim and Santal communities in rural Bangladesh. **International Journal of Sociology and Social Policy**, 35(3/4), 141-164. <https://doi.org/10.1108/IJSSP-06-2014-0046>
- Watankhah, R. (2013). Factors and difficulty of seafarers' work environment. Paper presented in The Second Biennial National Conference on Preventive Medicine, Health, Relief and Marine Treatment on Surface and Submarine Vessels.

